

IMPROVING SOCIAL PROTECTION POLICY FOR REDUCING EXCLUSION OF PEOPLE WITH DISABILITIES

PERFEȚIONAREA POLITICII DE PROTECȚIE SOCIALĂ ÎN CONTEXTUL REDUCERII EXCLUZIUNII PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Tatiana GUTIU¹

Abstract

The object of research is the social protection policy for reducing exclusion of the vulnerable categories of population. One of the socially vulnerable groups is people with disabilities. The purpose of this study is to identify opportunities for improving social protection policy for people with disabilities. The analysis of special literature on the theoretical and practical aspects of identifying income inequality has been done. The main result of this study is elaboration of social protection measures for people with disabilities.

The study has been carried out within the project of the State Program 20.80009.0807.29 "Improving the application mechanisms of the innovative instruments oriented towards the sustainable growth of the well-being of population of the Republic of Moldova".

Keywords: *disability, Lorenz Curves, Gini coefficient of equivalised disposable income, rate of absolute poverty, social protection policy.*

JEL: D63, I30, I32.

1. Introducere

Într-o societate democratică modernă, problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități sunt clasate drept probleme a drepturilor omului. Orice stat contemporan trebuie să protejeze, să respecte și să îndeplinească aceste drepturi. Toți membrii societății au drepturi egale, iar persoanele cu dizabilități sunt parte componentă a societății, deci au aceleași drepturi. Dificultățile legate cu incluziunea invalizilor sunt întâmpinate de toate țările lumii. Însă soluționarea lor este efectuată în dependență de nivelul de dezvoltare a statului, de resursele disponibile, de mentalitatea și sistemul valorilor spirituale ale societății. Prin urmare, studierea instrumentelor aplicate în practica mondială pentru reducerea excluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități este actuală.

2. Scopul principal și obiectivele studiului

Elaborarea măsurilor de perfecționare a politicii de protecție socială a persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova este scopul principal al studiului dat. Următoarele obiective au fost stabilite pentru atingerea acestui scop:

- Analiza comparativă a inegalității economice în Republica Moldova și în țările UE;
- Sistematizarea legislației aplicabile persoanelor cu dizabilități;
- Analiza realizării „Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022” în Republica Moldova și elaborarea recomandărilor de perfecționare a politicii de protecție socială.

¹PhD, scientific researcher, National Institute for Economic Research, Republic of Moldova, gutium.tatiana1@gmail.com

3. Evoluția inegalității economice a populației în Republica Moldova și în țările Uniunii Europene

În literatura de specialitate studiile conexe cu inegalitatea pot fi divizate în două grupe:

- abordarea impactului inegalității economice asupra sărăciei (Alvaredo et al., 2015) (Obambi et al., 2020);
- abordarea interacțiunii dintre creșterea economică, inegalitate și sărăcie (Cingano, 2014) (Foellmi et al., 2006).

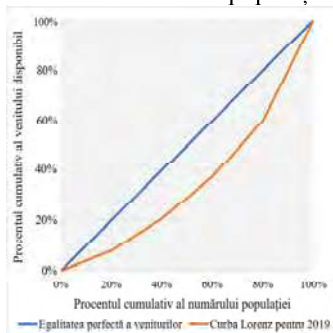
Inegalitatea „monetară” a populației face parte din realitatea economică a oricărui stat. Creșterea inegalității veniturilor este unul dintre principalele riscuri socio-economice pe care le prezintă globalizarea.

În practica mondială pentru evaluarea inegalității economice se utilizează mai mulți indicatori, însă cel mai des: coeficientul Gini și raportul dintre veniturile (cheltuielile) populației din quintile I și V sau decilele I și X. Coeficientul Gini, sau „indicele concentrării veniturilor (cheltuielilor), caracterizează gradul de deviere a repartizării efective a veniturilor (cheltuielilor) de la distribuția lor uniformă” (Aspecte privind nivelul de trai, 2020, p. 9).

În Figura 1 este prezentată curba Lorenz pentru Republica Moldova în 2019, care se bazează pe clasificarea populației în funcție de venit și pe trasarea proporției cumulative a venitului în raport cu proporția cumulativă a populației care înregistrează același venit. Aria dintre curba Lorenz și diagonală (linia echității perfecte) reflectă coeficientul Gini, care ia valori între zero și unu.

Dacă se aplică înmulțirea cu 100%, atunci acest indicator ia valori între 0 și 100. *Cu cât valoarea acestui indice este mai mare, cu atât este mai mari inegalitatea economică a populației.*

Figura 1. Curba Lorenz distribuirii veniturilor populației Republicii Moldova, 2019

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (www.statistica.gov.md)

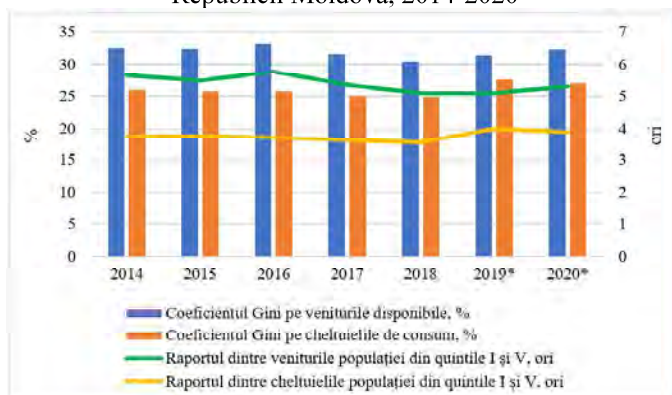
Analiza distribuției veniturilor disponibile pe quintile, scoate în evidență polarizarea populației. În anul 2019, „veniturile persoanelor din quintila I sunt de 1,8 ori mai mici comparativ cu media veniturilor pe total țară, iar veniturile celor din quintila V au depășit media pe țară de 1,7 ori” (Aspecte privind nivelul de trai, 2020, p. 16). Conform datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova 60% din numărul populației cu reședință obișnuită se află sub media veniturilor pe țară.

În anul 2019 coeficientul Gini pe veniturile disponibile a atins nivelul de 31,48%, iar pe cheltuielile de consum – 27,62% (Figura 2). În anul următor 2020 a fost înregistrată o majorare a coeficientul concentrării veniturilor cu 0,78 puncte procentuale și o diminuare a coeficientul Gini pe cheltuielile de consum cu 0,63 puncte procentuale. Creșterea inegalității

populației a fost cauzată de stagnarea în multe sectoare ale economiei naționale în perioada pandemiei COVID-19.

Deoarece coeficientul Gini nu reflectă care anume grupă a populației a înregistrat cea mai mare inegalitate în distribuția veniturilor, cercetătorii în studierea inegalității economice a populației utilizează pe scară largă indicele „raportul dintre veniturile (cheltuielile) populației din quintile I și V” care caracterizează gradul de stratificare socială și care este definit ca raportul dintre venitul mediu (cheltuielile medii) pe cap de locuitor al grupului de 20% din populație cu cel mai înalt nivel al indicatorului și al grupului de 20% din populație cu cel mai scăzut nivel al indicatorului.

Figura 2. Dinamica indicilor inegalității economice a populației Republicii Moldova, 2014-2020

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (www.statistica.gov.md)²

Analiza dinamicii indicilor inegalității economice a populației în perioada anilor 2014-2020 a arătat că diferențierea populației în funcție de venit este semnificativ mai mare decât în funcție de cheltuieli, și că raportul dintre veniturile populației din quintile I și V a crescut în a.2020, și nivelul atins reflectă că veniturile populației celei mai puțin asigurate (quintila I) sunt de circa 5,3 ori mai mici decât veniturile persoanelor cel mai bine asigurate (quintila V). Situația actuală, cu disproporția crescândă în distribuția veniturilor populației din Republica Moldova, demonstrează că are loc procesul de stratificare a societății: o creștere accentuată a decalajului dintre bogați și săraci, o concentrare crescândă a bogăției naționale în mâinile celor mai bogați membri a societății.

Chardel Cardorel Obambi, Geraud Randolphe Kichiedou și Acha Arnaud Martial Anouba în studiul din anul 2020 au demonstrat că relația dintre inegalitatea veniturilor și nivelul sărăciei poate fi modelată atât cu ajutorul regresiei liniare, cât și cu ajutorul regresiei multiple. Rezultatele obținute demonstrează că în modelul regresiei multiple este semnificativă valoarea coeficientului de corelație a indicelui Gini cu următorii factori: rata de alfabetizare, modificarea produsului intern brut pe cap de locuitor, scorul libertății (Obambi et al., 2020).

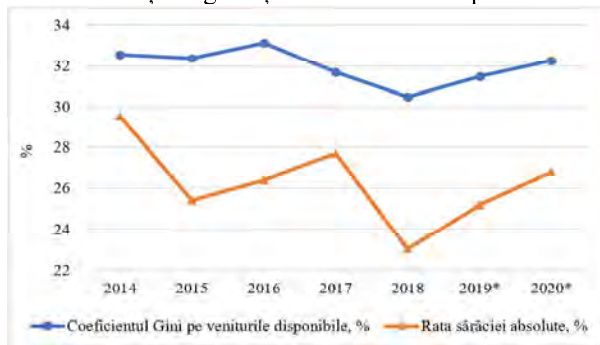
Studiul savanților enumerați arată că inegalitatea veniturilor este un factor important care afectează nivelul sărăciei la nivel global. Prin urmare, *cu scopul reducerii inegalității economice a populației și sărăciei este necesar de promovat politici care ar asigura*

² „Începând cu anul 2019 datele nu sunt comparabile cu perioada precedentă, deoarece a fost modificată metodologia Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC)” (www.statistica.gov.md)

majorarea ratei de alfabetizare, ratei de creștere a Produsului Intern Brut pe cap de locuitor, nivelului libertății (freedom house score) și ratei mortalității infantile.

Evoluția ratei sărăciei absolute, calculată cu utilizarea noului prag de sărăcie stabilit pentru anul 2016, este identică cu dinamica coeficientului Gini pe veniturile disponibile, cu excepția anului 2017 (Figura 3), când rata sărăciei în mediul rural a crescut cu 1,7 puncte procentuale. În Republica Moldova, creșterea inegalității veniturilor (coeficientul Gini a crescut de la 31,48% la 32,26% în perioada 2019-2020) a dus la o creștere a ratei sărăciei absolute de la 25,2% la 26,8%.

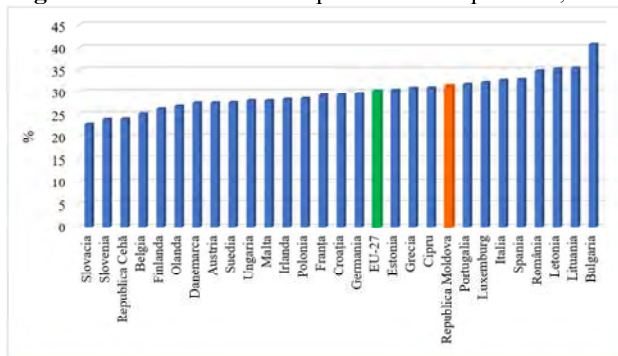
Figura 3. Dinamica sărăciei și inegalității veniturilor în Republica Moldova, 2014-2020

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (www.statistica.gov.md)³

Nivelul inegalității economice a populației din Republica Moldova, în a.2019, este mai mare decât în majoritatea țărilor Uniunii Europene (19 țări) și cu 1,3 puncte procentuale mai mare comparativ cu nivelul mediu pe UE-27. În plus, este comparabil cu coeficientul Gini pe veniturile disponibile din Cipru și Portugalia. Cel mai înalt nivel al inegalității veniturilor în țările UE a fost înregistrat în Bulgaria, chiar și în România inegalitatea este mai mare comparativ cu cea din Moldova (Figura 4).

Figura 4. Coeficientul Gini pe venituri disponibile, 2019

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Eurostat (http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di12) și datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova (www.statistica.gov.md)

³ „Începând cu anul 2019 datele nu sunt comparabile cu perioada precedentă, deoarece a fost modificată metodologia CBGC” (www.statistica.gov.md)

4. Legislația aplicabilă persoanelor cu dizabilități

Convenția Organizației Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CNUDPD) a fost adoptată pe data de 13 decembrie 2006 la Adunarea Generală a ONU. Această Convenție a fost semnată la Chișinău pe data de 30 martie 2007 și a intrat în vigoare din 21 octombrie 2010. Scopul Convenției este „promovarea, protejarea și asigurarea exercitării depline și în condiții de egalitate a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către toate persoanele cu dizabilități și promovarea respectului pentru demnitatea lor intrinsecă” (Convenția, 2016). Conform Convenției „persoanele cu dizabilități includ acele persoane care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere, pot îngreuna participarea deplină și efectivă a persoanelor în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți” (Convenția, 2016). Organizația Mondială a Sănătății (OMS) definește „dizabilitatea” ca „rezultatul din interacțiunea dintre indivizi cu o afecțiune de sănătate și factori personali și de mediu” (World Health Organization, 2021). Definiția conceptului dizabilitate, care determină cine va fi considerat ca persoană cu dizabilități și, prin urmare, protejat de legislația în vigoare, depinde în mare măsură de scopul urmărit de legea sau politica promovată. În legislațiile naționale a diferitor țări nu există o definiție universală a dizabilității (Tabelul 1).

Tabelul 1. Definierea dizabilității în legislația unor țări.

Țara	Legea (Codul)	Definiția dizabilității
<i>Statele Unite ale Americii</i>	Legea cetățenilor americani cu dizabilități (ADA), 1990	Tulburări fizice sau mentale care limitează substanțial una sau mai multe activități majore din viață (Americans with Disabilities Act, 1990).
<i>Australia</i>	Legea privind discriminarea persoanelor cu dizabilități din 1992 (modificat aprilie 2018)	Pierdere totală sau parțială a funcțiilor corporale sau mentale ale persoanei; pierderea totală sau parțială a unei părți a corpului; prezența în corpul persoanei a organismelor care cauzează boli; defecțiunea, malformația sau desfigurarea unei părți a corpului persoanei; o tulburare sau defecțiune care are ca rezultat că persoana învață diferit de o persoană fără tulburare sau defecțiune; o tulburare, boală care afectează procesele de gândire ale unei persoane, percepția realității, emoțiile sau judecata sau care are ca rezultat un comportament perturbat (Australian Government, 2018).
<i>Franța</i>	Legea privind drepturile și șansele egale, participarea și cetățenia persoanelor cu dizabilități, 2005	Orice limitare a activității sau restricție a participării la viața societății, din cauza unei deteriorări substanțiale, durabile sau definitive a uneia sau mai multor funcții fizice, senzoriale, mentale, cognitive sau psihice a unei persoane cu un handicap multiplu sau cu o tulburare de sănătate invalidantă (Loi, 2005).
<i>Regatul Unit al Marii Britanii</i>	Legea egalității 2010 (nu se aplică în Irlanda de Nord)	Deficiență fizică sau mentală care are un efect negativ „substanțial” și „pe termen lung” (12 luni și mai mult) asupra capacității persoanei de a desfășura activități zilnice normale (Government of the United Kingdom, 2010).
<i>Republica Moldova</i>	Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități Nr. 60 din 30.03.2012	Termen generic pentru afectări/deficiențe, limitări de activitate și restricții de participare, care denotă aspectele negative ale interacțiunii dintre individ (care are o problemă de sănătate) și factorii contextuali în care se regăsește (factorii de mediu și cei personali) (Legea, 2012).
<i>Germania</i>	Codul social - Cartea IX, 05.12.2012	Diminuare non-temporară a abilităților corporale sau psihologice, care nu se datorează vârstei sau unei boli temporare (Social Code - Book IX, 2012).
<i>India</i>	Legea drepturilor persoanelor cu dizabilități, 2016	Tulburări fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale pe termen lung care împiedică persoana să participe deplin și efectiv în societate în mod egal cu ceilalți membri (Government of India, 2016).

Sursa: sistematizat de autor.

Analiza definițiilor enumerate a arătat că de la țară la țară diferă perioada de timp care se ia în calcul în acordarea cetățeanului statutul de persoană cu dizabilități. De exemplu, în Germania durata diminuării non-temporare a abilităților corporale sau psihologice este de la șase luni în sus, iar în Regatul Unit al Marii Britanii – 12 luni și mai mult.

Guvernul ia decizia unde să includă dispoziții privind persoanele cu dizabilități și în câte acte normative. Legea supremă a oricărui stat este constituția, care este obligatorie pentru toate autoritățile publice, inclusiv pentru organele legislative, executive și judecătorești. În constituțiile unor țări sunt incluse dispoziții privind persoanele cu dizabilități (Tabelul 2).

Tabelul 2. Articolele privind drepturile persoanelor cu dizabilități în constituțiile unor țări.

Țara	Capitolul și articolul Constituției	Conținutul articolului (aliniatului)
În constituțiile naționale se prevede că statul trebuie să ia măsuri de facilitare a incluziunii sociale persoanelor cu dizabilități		
<i>Ungaria</i>	Capitolul. Libertate și responsabilitate Articolul XV	(5) Ungaria adoptă măsuri speciale pentru a proteja copiii, femeile, persoanele în vârstă și persoanele cu dizabilități (Hungary's Constitution, 2011).
<i>Spania</i>	Titlul I: Drepturi și îndatoriri fundamentale Capitolul 3. Principii de administrare a politicii economice și sociale Articolul 49	Autoritățile publice trebui să promoveze politici de prevenire, tratament, reabilitare și integrare a persoanelor cu dizabilități fizice, senzoriale și mentale, oferindu-le îngrijirea specializată de care au nevoie și acordându-le protecție specială pentru a-și exercita aceleași drepturi, care sunt acordate tuturor cetățenilor (Spain's Constitution, 2011).
<i>Republica Moldova</i>	Titlul II Capitolul II Articolul 51: Protecția persoanelor handicapate	(1) Persoanele handicapate beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială (Constituția Republicii Moldova, 2016).
<i>Slovenia</i>	Capitolul II. Drepturile omului și libertățile fundamentale Articolul 52: Drepturile persoanelor cu dizabilități	(1) Persoanelor cu dizabilități li se garantează protecția și formarea profesională în conformitate cu legea. (2) Copiii cu dizabilități fizice sau psihice și alte persoane cu dizabilități grave au dreptul la educație și formare profesională pentru o viață activă în societate. (3) Educația și instruirea menționate la alineatul precedent vor fi finanțate din fonduri publice (Slovenia's Constitution, 2016).
<i>Portugalia</i>	Titlul III: Drepturi și îndatoriri economice, sociale și culturale Capitolul II: Drepturi și îndatoriri sociale Articolul 71: Cetățeni cu dizabilități	(1) Cetățenii cu dizabilități fizice sau psihice trebuie să se bucure pe deplin de drepturi și să îndeplinească îndatoririle prevăzute în prezenta Constituție, cu excepția acelor cazuri când nu le permite starea lor. (2) Statul va întreprinde o politică națională pentru prevenirea dizabilității, tratamentul, reabilitarea, integrarea cetățenilor cu dizabilități și acordarea sprijinului familiilor lor, va educa societatea și o va conștientiza de obligațiile de respect și solidaritate față de acești cetățeni, și va asigura ca persoanele cu dizabilități să se bucure efectiv de drepturile sale, fără ca să fie încălcate drepturile și îndatoririle părinților sau tutorilor lor. (3) Statul sprijină organizațiile cetățenilor cu dizabilități (Portugal's Constitution, 2005).
În constituțiile naționale se prevede interzicerea discriminării persoanelor cu dizabilități		
<i>Germania</i>	Capitolul I. Drepturi de bază Articolul 3: Egalitatea în fața legii	(3) Nici o persoană nu poate fi favorizată sau defavorizată din cauza sexului, rasei, limbii, patriei și a originii, credinței, opiniilor religioase sau politice. Nici o persoană nu poate fi defavorizată din cauza dizabilității (Basic Law for the Federal Republic of Germany, 2020).
<i>Canada</i>	Capitolul I: Carta canadiană a drepturilor și libertăților F. Drepturi de egalitate	(1) Fiecare persoană este egală în fața legii și are dreptul la protecția egală fără discriminare pe criterii de rasă, origine națională sau etnică, culoare, religie, sex, vârstă, dizabilitate mentală sau fizică. (2) Aliniatul (1) nu exclude nici o lege, program sau activitate care

	Articolul 15	are ca scop ameliorarea condițiilor persoanelor sau grupurilor defavorizate, inclusiv a celor care sunt dezavantajați din cauza rasei, ..., dizabilităților fizice sau mentale (Constitution act 1982, 2011).
Regatul Unit al Marii Britanii	Capitolul 2. Drepturi și libertăți Partea 1: Drepturi și libertăți fundamentale Articolul 19: Egalitate	(3) Drepturile și libertățile prevăzute în prezenta lege vor fi asigurate fără discriminare pe criterii, cum ar fi sexul, rasa, culoarea, limba, religia, opinia politică sau de altă natură, națională sau socială, origine, asociere cu o minoritate națională, proprietate, locul de naștere, homosexualitate, dizabilitate, vârstă sau alt statut (Constitution of the United Kingdom, 2014).
Africa de Sud	Capitolul 2. Declarația drepturilor Articolul 9: Egalitate	(3) Statul nu are dreptul de a discrimina direct sau indirect pe nimeni din unul sau mai multe cauze, inclusiv rasă, sex, sarcină, stare civilă, origine etnică sau socială, culoare, orientare sexuală, vârstă, dizabilitate, religie, credință, cultură, limbă și locul de naștere (Constitution of the Republic of South Africa, 1996).

Sursa: sistematizat de autor.

Faptul dat demonstrează cât de important este pentru aceste țări reducerea excluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități. Este necesar de menționat că dizabilitatea nu este menționată în constituțiile unor țări, cum ar fi Bulgaria, Franța, Ucraina etc., în schimb aceste țări au ratificat Convenția Organizației Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (Franța în 2009, Ucraina – 2009, Bulgaria – 2012). Toate dispozițiile constituționale privind drepturile persoanelor cu dizabilități pot fi divizate în două grupe:

- Promovarea politicilor, măsurilor de facilitare a incluziunii sociale persoanelor cu dizabilități;
- Drepturi de egalitate, neadmiterea discriminării persoanelor cu dizabilități.

În anul 2017 Guvernul Republicii Moldova a aprobat „Programul Național de Incluziune Socială a Persoanelor cu Dizabilități (PNISPD) pentru anii 2017-2022”. Obiectivul principal al programului dat prevede: „asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități” (Hotărârea Guvernului, 2017).

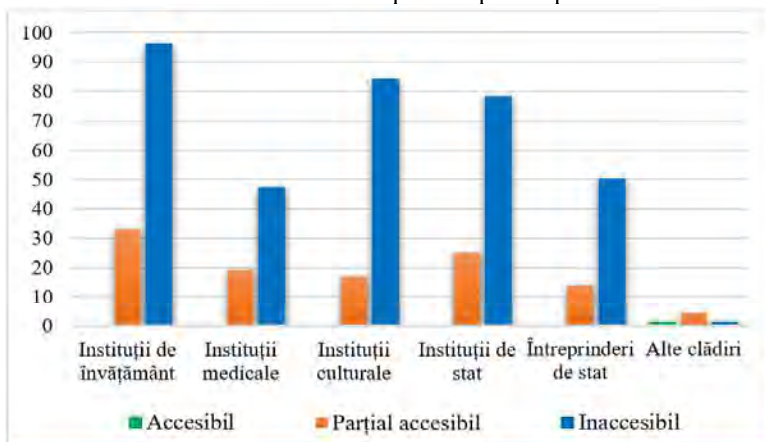
5. Recomandări de perfecționare a politicii de protecție socială în contextul reducerii excluziunii persoanelor cu dizabilități

Monitorizarea realizării programelor naționale de reducere a inegalității economice și excluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități ar fi fost mai eficientă, dacă Biroul Național de Statistică (BNS) ar oferi date privind indicatorii inegalității, rata sărăciei pentru categoriile de persoane vulnerabile. În acest context, recomandăm: *extinderea setului de date statistice estimate de BNS privind inegalitatea și excluziunea persoanelor cu dizabilități.*

În cadrul monitorizării realizării obiectivului 6 „Asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități” a PNISPD, din cauza lipsei de date statistice, s-a apelat la organizația Asociația „Motivație” din Moldova, ce este membru a Alianței Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități (AOPD), care a evaluat condițiile de accesibilitate în trei raioane din trei regiuni a Republicii Moldova (raioanele Fălești, Călărași și Cahul). Conform PNISPD unul din rezultate care trebuie să fie obținut este „accesibilizarea a cel puțin 12% din clădirile publice la sfârșitul implementării programului (câte 2% anual)”.

Însă în perioada 2017-2020 din 469 de clădiri publice audiate, numai 1 clădire este accesibilă pentru persoanele cu dizabilități, 112 – parțial accesibile, 356 – inaccesibile (Figura 5). Prin urmare, altă recomandare este *majorarea gradului de accesibilitate a clădirilor publice pentru persoanele cu dizabilități.*

Figura 5. Gradul de accesibilitate a clădirilor publice pentru persoanele cu dizabilități, 2020

Sursa: elaborat de autor în baza Studiului „Analiza condițiilor de accesibilitate a clădirilor publice din raioanele Cahul, Călărași și Fălești” (<http://incluziune.md/wp-content/uploads/2021/02/StudiuAnalizaConditieiilorAccesibilitate.pdf>)

În pofida faptului că în cazul multor clădiri și spații publice noi construite și renovate în perioada 2018-2020 nu au fost respectate normativele de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități, Agenția de Supraveghere Tehnică a întocmit numai 3 procese verbale de constatare și sancționare. Cel mai des întâlnite încălcări sunt: rampele lipsesc sau sunt prea abrupte, nu sunt parcări rezervate pentru persoanele cu dizabilități etc.

Reieșind din rezultatele obținute în cadrul analizei realizării „Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022” au fost elaborate următoarele recomandări de perfecționare a politicii de protecție socială:

- *elaborarea, implementarea și monitorizarea realizării regulilor stricte de accesibilitate a clădirilor și spațiilor publice construite, reconstruite sau reparate;*
- *publicarea ghidurilor cu normativele și standardele de accesibilitate, pentru persoanele cu dizabilități, a clădirilor și spațiilor publice;*
- *perfecționarea mecanismul de sancționare pentru nerespectarea cerințelor de accesibilitate la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități;*
- *de inclus în viitoarea programă națională de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități următorul obiectiv: „Asigurarea accesibilității echipamentelor bancare de tip ATM pentru persoanele cu dizabilități de vedere”, ca să poată de sine stătător să utilizeze cardurile bancare, să efectueze diferite operații oferite de bancomate.*

6. Concluzii

Inegalitatea economică a populației este o problemă relevantă, care necesită mai multă atenție din partea Guvernului. Este necesar de continuat studiul inegalității, și ar fi de dorit ca Biroul Național de Statistică să nu se limiteze numai cu doi indici la estimarea inegalității. Elaborarea modelului multiplu al inegalității populației în Republica Moldova a întâmpinat următoarele piedici:

- lipsa mai multor indicatori a inegalității;
- indisponibilitatea seriilor de date comparabile, din cauză că a fost modificată metodologia CBGC, iar Biroul Național de Statistică nu a recalculat indicii inegalității și a sărăciei pentru anii precedenți.

În perioada pandemiei COVID-19 în Republica Moldova a avut loc stagnarea economiei naționale, în deosebi în așa domenii de activitate ca HoReCa, comerțul cu bunuri nealimentare, turismul etc., ca rezultat s-a micșorat bunăstarea categoriilor vulnerabile ale populației Republicii Moldova. Această diminuare s-a manifestat nu numai în creșterea diferențierii veniturilor dar și în majorarea ratei absolute a sărăciei.

În cadrul studiului efectuat s-a stabilit că Republica Moldova poate fi clasată la grupul țărilor cu o diferență semnificativă între bogați și săraci, și o concentrație însemnată a bogăției naționale în mâinile persoanelor din quintila V (40% în a.2019). Trendul ascendent al principalilor indicatori monetari ai inegalității economice a populației, în perioada analizată, indică un proces activ de stratificare a societății, confirmat de rezultatele obținute.

Complexitatea fenomenului inegalitatea economică necesită aplicarea diferitor abordări, atât monetare, cât și non-monetare. Utilizarea în comun a ambelor abordări, face posibilă evaluarea obiectivă a nivelului și cauzelor inegalității economice și, ca urmare, permite determinarea direcțiilor politicii de stat în contextul reducerii excluziunii sociale categoriilor vulnerabile ale populației Republicii Moldova, inclusiv persoanelor cu dizabilități.

În Constituția Republicii Moldova se utilizează termenul „persoane cu handicap”, însă în corespundere cu Convenția Organizației Națiunilor Unite privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, ratificată de Moldova în anul 2010, este necesar de utilizat termenul „persoane cu dizabilități”. În plus, rezultatele analizei articolelor, privind drepturile persoanelor cu dizabilități în constituțiile naționale ale diferitor țări, ne permite să concluzionăm că cele mai bune dispoziții, privind incluziunii socială a persoanelor cu dizabilități, au fost identificate în Constituția Portugaliei. Prin urmare, în opinia autorului este necesar de modificat articolul 51 din Constituția Republicii Moldova, și de luat ca bază dispozițiile din articolul 71 al Constituției Portugaliei.

Bibliografie

1. Alvaredo, F. and Gasparini, L. (2015). Recent trends in inequality and poverty in developing countries. In A. Atkinson and F. Bourguignon (eds), Handbook of Income Distribution, vol. 2, Elsevier-North Holland, chapter 9, pp. 697–805.
2. Americans with Disabilities Act (1990). U.S. Equal Employment Opportunity Commission, disponibil: <https://www.eeoc.gov/americans-disabilities-act-1990-original-text>.
3. Analiza condițiilor de accesibilitate a clădirilor publice din raioanele Cahul, Călărași și Fălești (2021), Studiul implementat de către Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități, disponibil: <http://incluziune.md/wp-content/uploads/2021/02/StudiuAnalizaCondiitiilorAccesibilitate.pdf>
4. Aspecte privind nivelul de trai al populației în 2019 (2020), disponibil: https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/aspecte_nivelul_trai/Aspecte_nivelul_trai_2019.pdf
5. Australian Government (2018). Disability Discrimination Act 1992, No. 135, disponibil: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2018C00125>.
6. Basic Law for the Federal Republic of Germany (2020), 23 May 1949 Last amended on 29 September 2020, disponibil: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>
7. Cingano, F. (2014). Trends in income inequality and its impact on economic growth. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 163, OECD Publishing, disponibil: <http://dx.doi.org/10.1787/5jxjrjncwxv6j-en>
8. Constitution act 1982, in Canada's Constitution of 1867 with Amendments through 2011 (2011), disponibil: https://www.constituteproject.org/constitution/Canada_2011.pdf?lang=en

9. Constitution of the Republic of South Africa (1996), South Africa Government, disponibil: <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>.
10. Constitution of the United Kingdom (2014), Amendments 1991-2014, disponibil: https://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2014/01/the-constitution-of-the-united-kingdom_1991-2014_1420.pdf
11. Constituția Republicii Moldova, în Blocul de constituționalitate (2016), în Monitorul Oficial, nr.78 art. 140 din 29.03.2016, disponibil: <http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx>
12. Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (2016). In Tratatate Internaționale, 30-12-2016, Nr. 50, art. 320.
13. Eurostat (2020). Gini coefficient of equivalised disposable income - EU-SILC survey, disponibil: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di12
14. Foellmi, R. and Zweimuller, J. (2006). Income distribution and demand-induced innovations. *The Review of Economic Studies*, 73, pp. 941–960.
15. Government of India (2016), Legislative Department. The rights of persons with disabilities act, 2016, disponibil: <https://legislative.gov.in/actsofparliamentfromtheyear/rights-persons-disabilities-act-2016>.
16. Government of the United Kingdom (2021). Definition of disability under the Equality Act 2010, disponibil: <https://www.gov.uk/definition-of-disability-under-equality-act-2010>.
17. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022, nr. 723 din 08.09.2017, în Monitorul Oficial, nr.335-339 art. 827 din 15.09.2017, disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101863&lang=ro
18. Hungary's Constitution of 2011 (2011), disponibil https://www.constituteproject.org/constitution/Hungary_2011.pdf
19. Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, nr. 60 din 30.03.2012, în Monitorul Oficial, nr.155-159 art. 508 din 27.07.2012, disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=83915&lang=ro
20. Loi (2005) Pour l'égalité des droits et des chances, la participation et la citoyenneté des personnes handicapées, no 2005-102, JO no 36, du 12 février 2005, disponibil: <https://www.tdah-france.fr/Loi-no2005-102-du-11-fevrier-2005.html?lang=fr>
21. Obambi, Ch., Kichiedou, G. and Anouba, A. (2020). Analysing the Effect of Income Inequality on Poverty. *Journal of Advances in Economics and Finance*, 5(3), pp. 39-43.
22. Portugal's Constitution of 1976 with Amendments through 2005 (2005), disponibil: https://www.constituteproject.org/constitution/Portugal_2005.pdf
23. Slovenia's Constitution of 1991 with Amendments through 2016 (2016), disponibil: https://www.constituteproject.org/constitution/Slovenia_2016.pdf?lang=en
24. Social Code - Book IX (2012). *Bundesgesetzblatt Teil I*, 13.12.2012, vol. 58, pp. 2480-2481, ISSN: 0341-1095.
25. Spain's Constitution of 1978 with Amendments through 2011 (2011), disponibil: https://www.constituteproject.org/constitution/Spain_2011.pdf?lang=en
26. World Health Organization (2021). Disability, disponibil: https://www.who.int/health-topics/disability#tab=tab_1
27. www.statistica.gov.md